

Enschede, De Kiepe 54

rapport 1809

Enschede, De Kiepe 54

Een Inventariserend Veldonderzoek in de vorm van een karterend booronderzoek

N. de Jonge
J. Huizer

Colofon

ADC Rapport 1809

Enschede, De Kiepe 54
Een Inventariserend Veldonderzoek in de vorm van een karterend booronderzoek

Auteurs: N. de Jonge en J. Huizer

In opdracht van: Woningcorporatie Domijn

© ADC ArcheoProjecten, Amersfoort, februari 2009
Foto's en tekeningen: ADC ArcheoProjecten, tenzij anders vermeld

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of op welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgevers.
ADC ArcheoProjecten aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Autorisatie:
dr. E. Lohof

ISBN 978-90-6836-799-7

ADC ArcheoProjecten
Tel 033-299 81 81
Postbus 1513
3800 BM Amersfoort
Fax 033-299 81 80
Email info@archeologie.nl

Inhoudsopgave

Administratieve gegevens van het onderzoeksgebied	4
Samenvatting	5
1 Inleiding	7
1.1 Algemeen	7
1.2 Doelstelling en vraagstelling	7
2 Archeologische verwachtingskaart gemeente Enschede	7
3 Inventariserend Veldonderzoek	8
3.1 Methodes	8
3.2 Resultaten booronderzoek (Vs03)	8
4 Conclusies	9
5 Aanbeveling	9
Literatuur	10
Lijst van afbeeldingen	10
Lijst van tabellen	10
Bijlage 1 Boorgegevens	

Administratieve gegevens van het onderzoeksgebied

Provincie:	Overijssel
Gemeente:	Enschede
Plaats:	Enschede
Toponiem:	De Kiepe 54
Kadastrale gegevens:	LNK00-Z 4982 en 174
Kaartblad:	34 Oost
Coördinaten:	257354-468243/ 257389-468226/ 257362-468150/ 257329-468151
Bevoegde overheid:	Gemeente Enschede
Deskundige namens de bevoegde overheid:	Mevr. G. Boers
ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer (CIS-code):	33091
ADC-projectcode:	4109531
Periode van uitvoering:	Januari 2009
Beheer en plaats documentatie:	ADC ArcheoProjecten te Amersfoort

Samenvatting

In opdracht van Woningcorporatie Domijn heeft ADC ArcheoProjecten een inventariserend veldonderzoek uitgevoerd voor het plangebied De Kiepe 54 in de gemeente Enschede. In het plangebied zal nieuwbouw worden gerealiseerd met een eenlaags kelder waarbij de ondergrond tot en met een diepte van 4 m beneden maaiveld zal worden verstoord. De locatie van het plangebied is weergegeven in afb. 1 en 2.

Vanwege de aanwezigheid van een archeologische verwachtingskaart voor de gemeente Enschede werd een bureauonderzoek door de bevoegde overheid niet noodzakelijk geacht. Plangebied De Kiepe 54 in Enschede heeft een middelhoge verwachting op de archeologische verwachtingskaart van de gemeente Enschede. Het beleid omtrent gebieden met een middelhoge archeologische verwachting is dat bij voorkeur het huidige grondgebruik moet worden behouden en dat bodemingrepen die het bodemarchief kunnen aantasten dienen te worden vermeden. Wanneer bodemingrepen onvermijdelijk zijn dan wordt aanbevolen in een zo vroeg mogelijk stadium van de planvorming een (karterend) archeologisch vooronderzoek te laten uitvoeren.

Tijdens het karterende booronderzoek zijn geen indicatoren aangetroffen die wijzen op archeologische sporen in de bodem.

ADC ArcheoProjecten adviseert om in het plangebied geen aanvullend archeologisch onderzoek uit te voeren. Er zijn tijdens het karterend booronderzoek geen archeologische indicatoren gevonden. Wat betreft de archeologie is er geen belemmering om het terrein vrij te geven voor de voorgenomen ontwikkeling. Het is echter niet volledig uit te sluiten dat binnen het onderzochte gebied toch nog archeologische resten voorkomen. Het verdient daarom aanbeveling om de uitvoerder van het grondwerk te wijzen op de plicht archeologische vondsten te melden bij het bevoegde overheid, zoals aangegeven in de Monumentenwet.

Tabel 1. Overzicht van de verschillende (pre)historische perioden.

Periode	Tijd in jaren
Nieuwe tijd	1500 - heden
Middeleeuwen:	450 - 1500 na Chr.
Late-Middeleeuwen	1050 - 1500 na Chr.
Vroege-Middeleeuwen	450 - 1050 na Chr.
Romeinse tijd:	12 voor Chr. - 450 na Chr.
Laat-Romeinse tijd	270 - 450 na Chr.
Midden-Romeinse tijd	70 - 270 na Chr.
Vroeg-Romeinse tijd	12 voor Chr. - 70 na Chr.
IJzertijd:	800 - 12 voor Chr.
Late-IJzertijd	250 - 12 voor Chr.
Midden-IJzertijd	500 - 250 voor Chr.
Vroege-IJzertijd	800 - 500 voor Chr.
Bronstijd:	2000-800 voor Chr.
Late-Bronstijd	1100 - 800 voor Chr.
Midden-Bronstijd	1800 - 1100 voor Chr.
Vroege-Bronstijd	2000 - 1800 voor Chr.
Neolithicum (Jonge Steentijd):	5300 - 2000 voor Chr.
Laat-Neolithicum	2850 - 2000 voor Chr.
Midden-Neolithicum	4200 - 2850 voor Chr.
Vroeg-Neolithicum	5300 - 4200 voor Chr.
Mesolithicum (Midden Steentijd):	8800 - 4900 voor Chr.
Laat-Mesolithicum	6450 -4900 voor Chr.
Midden-Mesolithicum	7100 - 6450 voor Chr.
Vroeg-Mesolithicum	8800 - 7100 voor Chr.
Paleolithicum (Oude Steentijd):	tot 8800 voor Chr.
Laat-Paleolithicum	35.000 - 8800 voor Chr.
Midden-Paleolithicum	300.000 - 35.000 voor Chr.
Vroeg-Paleolithicum	tot 300.000 voor Chr.

Bron: Archeologisch Basis Register 1992

1 Inleiding

1.1 Algemeen

In opdracht van Woningcorporatie Domijn heeft ADC ArcheoProjecten een inventariserend veldonderzoek uitgevoerd voor het plangebied De Kiepe 54 in de gemeente Enschede. In het plangebied zal nieuwbouw worden gerealiseerd met een eenlaags kelder waarbij de ondergrond tot en met een diepte van 4 m beneden maaiveld zal worden verstoord. De locatie van het plangebied is weergegeven in afb. 1 en 2.

Het onderzoek was noodzakelijk om te bepalen of bij de voorgenomen activiteiten de kans bestaat dat archeologische resten in de ondergrond worden aangetast.

1.2 Doelstelling en vraagstelling

Het doel van het inventariserende veldonderzoek is het aanvullen en toetsen van de op basis van het bureauonderzoek opgestelde gespecificeerde verwachting. Aan dit onderzoek is geen bureauonderzoek vooraf gegaan aangezien dit niet nodig werd geacht door de bevoegde overheid Mevr. G. Boers. Er is een Archeologische verwachtingskaart voor de gemeente Enschede gemaakt¹ waarin voor de gehele gemeente een gespecificeerde verwachting is opgesteld in de vorm van een verwachtingskaart. Het inventariserend veldonderzoek vond plaats door middel van een karterend booronderzoek.

Ten behoeve van het inventariserend veldonderzoek is een plan van aanpak (PvA) opgesteld conform KNA (Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie) specificatie VS01 en de geldende beleidsregel van de Staatsecretaris van OCW.²

Hierin zijn de volgende onderzoeksvragen opgesteld:

- Zijn er (aanwijzingen voor) archeologische waarden in het plangebied aanwezig, en zo ja, wat is naar verwachting de omvang, ligging, aard en datering hiervan?
- Is er in het plangebied een onverstoord bodem aanwezig en zo ja, komt dit overeen met het op basis van het bureauonderzoek verwachte bodemtype?

Indien er archeologische waarden aanwezig zijn:

- In welke mate worden deze waarden verstoord door realisatie van de geplande bodemingreep?
- Hoe kan deze verstoring door planaanpassing tot een minimum worden beperkt?

Indien de archeologische waarden niet kunnen worden behouden:

- Welke vorm van nader onderzoek is nodig om de aanwezigheid van archeologische waarden en hun omvang, ligging, aard en datering voldoende te kunnen bepalen om te komen tot een selectiebesluit?

Het onderzoek vond plaats op 22 en 27 januari. Meegewerkt hebben: N. de Jonge (fysisch geograaf), J. Huizer (prospector) en E. Lohof (senior prospector).

2 Archeologische verwachtingskaart gemeente Enschede

In oktober 2005 is er een archeologische verwachtingskaart³ opgesteld voor de gemeente Enschede. Op de verwachtingskaart zijn de reeds bekende archeologische waarden, de relevante historische waarden, de bodemverstoringen en de verwachtingswaarden opgenomen. De verwachtingskaart geeft daarom een beeld weer waar archeologische sporen en vondsten in de bodem aanwezig kunnen zijn. De kaart is opgedeeld in zones met lage, middelhoge en hoge verwachtingswaarden.

Plangebied De Kiepe 54 in Enschede heeft een middelhoge verwachting (zie afb. 2). Honderd meter ten zuiden van het plangebied is een zone met een hoge verwachtingswaarde en een hoeve (H-129). Ten noorden van het plangebied komen geëgaliseerde terreinen voor en ten westen afgegraven terrein. Het beleid omtrent gebieden met een middelhoge archeologische verwachting is dat bij voorkeur het huidige grondgebruik moet worden behouden en dat bodemingrepen die het bodemarchief kunnen aantasten dienen te worden vermeden. Wanneer bodemingrepen onvermijdelijk zijn dan wordt aanbevolen in een zo vroeg mogelijk stadium van de planvorming een (karterend) archeologisch vooronderzoek te laten uitvoeren.⁴

¹ Boshoven et al., 2005

² Beleidsregel van de Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap van 15 juni 2005, nr. WJZ/2005/26210 (8163), tot wijziging van de Beleidsregels opgravingsbevoegdheid. Het PvA is opgesteld door J. Huizer (prospector) op 21 januari 2009.

³ Boshoven et al., 2005

⁴ Boshoven et al., 2005, §6.3

3 Inventariserend Veldonderzoek

3.1 Methoden

De bij het Inventariserend Veldonderzoek toegepaste methoden zijn conform de KNA, versie 3.1, in het bijzonder specificatie VS03 (booronderzoek). Uitgangspunt van het inventariserend veldonderzoek is de gespecificeerde verwachting zoals die is opgesteld in het bureauonderzoek. De strategie voor het veldonderzoek is hierop gebaseerd, alsmede op het voor dit onderzoek opgestelde Plan van Aanpak (VS01).

De rapportage is opgesteld conform specificatie VS05. Tenslotte is een aanbeveling gegeven.

3.1.1 Booronderzoek (VS03)

In het plangebied (zie afb. 1 en 2) zijn grondboringen uitgevoerd met als doel het bepalen van de bodemopbouw en eventuele bodemverstoringen. Dit is de verkennende fase van het inventariserend veldonderzoek. Vanwege de beperkte oppervlakte van het plangebied is de verkennende fase gecombineerd met de karterende fase van het inventariserend veldonderzoek. Het doel van de karterende fase van dit onderzoek is het systematisch onderzoeken van het plangebied op het voorkomen van de mogelijk in het plangebied voorkomende archeologische resten.

Het verkennen van de bodemopbouw gebeurt door de bodemtextuur en, indien relevant, bodemkundige horizonten systematisch te beschrijven. Eventuele afwijkingen van de verwachte bodemopbouw zoals vastgesteld op grond van het bureauonderzoek, en andere niet-natuurlijke bodemkenmerken kunnen er aanleiding toe geven om (delen van) het plangebied als verstoord te beschouwen.

Het karteren van de vindplaatsen gebeurt door het vaststellen van de aan- of afwezigheid van archeologische indicatoren in het opgeboorde materiaal. Archeologische indicatoren zijn bijvoorbeeld fragmenten aardewerk, houtskool, verbrande klei, (on)verbrand bot en andere insluitsels die van nature niet in de bodem voorkomen. Daarnaast kunnen bodemverkleuringen, bijvoorbeeld veroorzaakt door fosfaatverbindingen, een indicatie vormen voor bewoning in het verleden.

Er zijn 5 boringen verspreid over het plangebied uitgevoerd met een 15 cm edelmanboor. De boringen zijn gezet tot maximaal 120 cm in de ongestoorde ondergrond en gemiddeld tot 105 cm onder het maaiveld.

De bodemtextuur en archeologische indicatoren zijn beschreven volgens SBB 5.1 van het NITG-TNO waarin ondermeer de standaard classificatie van bodemmonsters volgens NEN5104 wordt gehanteerd.⁵ De X- en Y-coördinaten zijn bepaald aan de hand van de lokale topografie. De hoogte van het maaiveld ter plaatse van de boringen is bepaald aan de hand van AHN-beelden.

De gehanteerde boorstrategie heeft een betrouwbaarheid van 75% voor het opsporen van vindplaatsen met nederzettingen met een archeologische laag en een omvang vanaf 375 m² of meer (diameter 22 m) of voor nederzettingen met een matig-hoge en hoge vondstdichtheid (aardewerk en vuursteen) en een omvang vanaf 500 m² of meer (diameter 25 m).⁶ Vindplaatsen met een lagere vondstdichtheid, een kleinere omvang, vindplaatsen zonder sporenniveau alsmede lineaire vindplaatsen en puntelementen kunnen hiermee niet worden gekarteerd.

3.2 Resultaten booronderzoek (Vs03)

De locatie van de boringen is weergegeven in afb. 3. Een lithologische beschrijving van de boringen is bijgevoegd in bijlage 1. Alle boringen zijn in het veld geïnspecteerd op archeologische sporen door het te zeven over een zeef met maaswijdte van 4 mm.

Alle vijf de boringen bestaan variërend vanaf 60 tot 80 cm -mv uit zwak siltig, matig fijn kalkloos zand met een grijze tot lichtbruine kleur. Deze laag wordt geïnterpreteerd als de C-horizont; de laag die weinig tot niet is veranderd door bodemvormende processen. Het zand wordt geïnterpreteerd als dekzand. Hierboven bevindt zich direct de humeuze bovenlaag of ook wel A-horizont genoemd. Deze laag bestaat uit zwak siltig, matig fijn kalkloos zand met een donker grijsbruine tot bruingrijze kleur en is zwak tot matig humeus. In boring 3 en 4 komt op respectievelijk vanaf 55 en 70 cm nog een 5 cm dik laagje sterk zandig veen voor. Deze laag wordt geïnterpreteerd als een humeuze opvulling van een oude beekbodemp. De bovenste laag bestaat uit matig fijn tot matig grof, zwak siltig kalkloos zand met een grijze tot donker grijsbruine en bruingrijze kleur. De laag bevat veelal puinresten en wordt geïnterpreteerd als

⁵ Bosch 2005; Normalisatie-Instituut 1989.

⁶ Tol, *et al.* 2006.

opgebrachte grond. De laag is in boring 1, 2, 3 en 5 ongeveer 30 tot 35 cm dik. In boring 4 is het verstoorde pakket 70 cm dik omdat de grond hier ook is omgewerkt.

De lithologische beschrijving laat een zogenaamd AC-profiel zien. In dit profiel ligt de humeuze bovengrond direct op de laag die weinig tot niet is veranderd door bodemvormende processen. Of dit AC-profiel natuurlijk is of dat het bijvoorbeeld komt door het diep ploegen van de ondergrond kan op hand van deze gegevens niet worden bepaald.

Tijdens het booronderzoek zijn geen indicatoren aangetroffen die wijzen op archeologische sporen in de bodem.

4 Conclusies

Zijn er (aanwijzingen voor) archeologische waarden in het plangebied aanwezig en, zo ja, wat is naar verwachting de omvang, ligging, aard, datering en waardestelling hiervan?

Of het zogenaamde AC-profiel natuurlijk of antropogeen tot stand is gekomen kan uit de boorgegevens niet worden herleid. Archeologische indicatoren zijn in ieder geval in geen van de boringen aangetroffen.

Is er in het plangebied een onverstoorde bodem aanwezig en zo ja, komt dit overeen met het op basis van het bureauonderzoek verwachte bodemtype?

Alle boringen hebben een opgebracht en omgewerkt pakket van minimaal 30 en maximaal 70 cm dik. Hieronder bevindt zich het zogenaamde AC-profiel. Of dit profiel natuurlijk of antropogeen tot stand is gekomen kan uit de boorgegevens niet worden herleid. Bij een antropogene verstoring zullen eventueel omgewerkte oude bodemhorizonten in de A-horizont zijn opgenomen.

In welke mate worden deze waarden verstoord door realisatie van de geplande bodemingreep?

Niet van toepassing.

Hoe kan deze verstoring door planaanpassing tot een minimum worden beperkt?

Niet van toepassing.

Indien de eventuele archeologische waarden niet kunnen worden behouden: Welke vorm van nader onderzoek is nodig om de aanwezigheid van archeologische waarden en hun omvang, ligging, aard en datering voldoende te kunnen bepalen om te komen tot een selectiebesluit?

Niet van toepassing.

5 Aanbeveling

ADC ArcheoProjecten adviseert om in het plangebied geen aanvullend archeologisch onderzoek uit te voeren. Er zijn tijdens het karterend booronderzoek geen archeologische indicatoren gevonden. Wat betreft de archeologie is er geen belemmering om het terrein vrij te geven voor de voorgenomen ontwikkeling. Het is echter niet volledig uit te sluiten dat binnen het onderzochte gebied toch nog archeologische resten voorkomen. Het verdient daarom aanbeveling om de uitvoerder van het grondwerk te wijzen op de plicht archeologische vondsten te melden bij het bevoegde overheid, zoals aangegeven in de Monumentenwet.

Literatuur

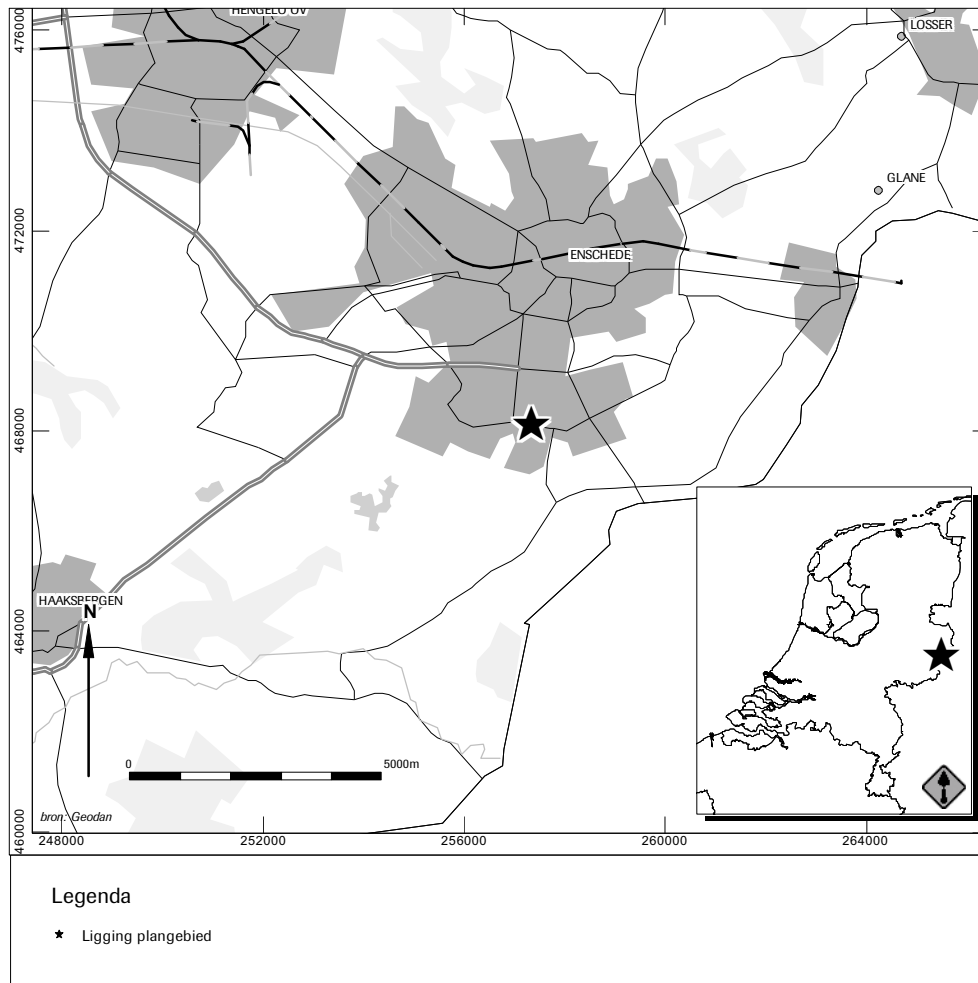
- Boshoven, E.H., Lotte, R.M., Oldemenger, A.G., Tebbens, L.A. & Willems, J.M.J., 2005: *Archeologische verwachtingskaart gemeente Enschede*. BAAC-rapport 04.238.
- Bosch, J.H.A., 2005: *Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode, Versie 5.2*. Utrecht (TNO-rapport, NITG 05-043-A).
- Normalisatie-Instituut, Nederlands, 1989: *Geotechniek, classificatie van onverharde grondmonsters NEN 5104*, Delft.
- Tol, A.J., J.W.H.P. Verhagen & M. Verbruggen, 2006: *Leidraad inventariserend veldonderzoek. Deel: karterend booronderzoek*. Gouda (SIKB uitgave).

Lijst van afbeeldingen

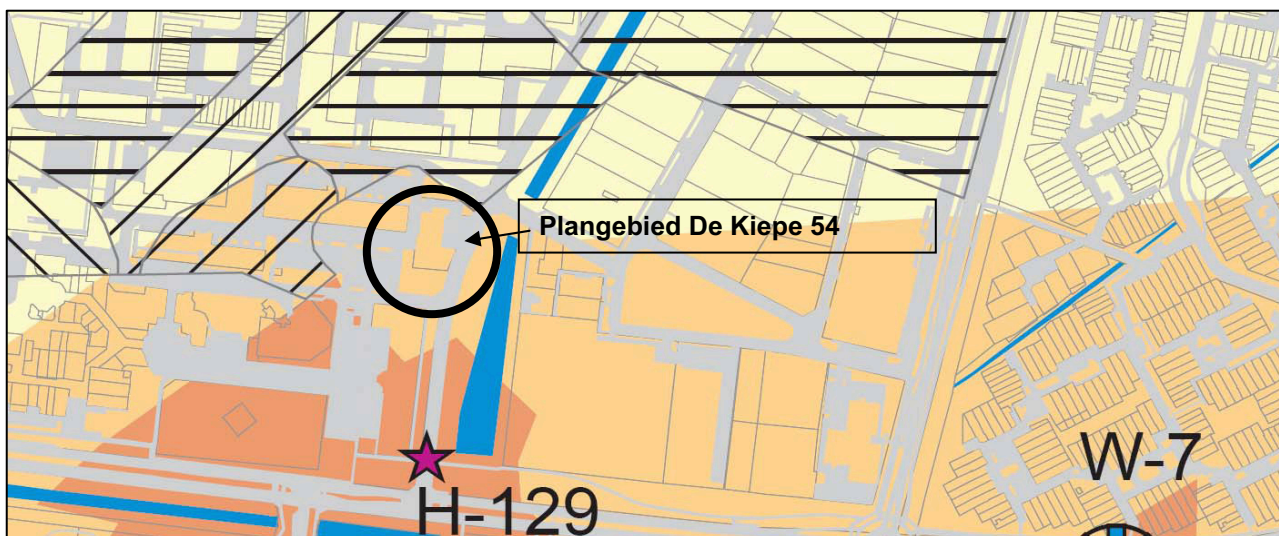
- Afb. 1 Locatie van het plangebied
- Afb. 2 Uitsnede Archeologische verwachtingskaart Gemeente Enschede, door BAAC 2005.
- Afb. 3 Boorpuntenkaart

Lijst van tabellen

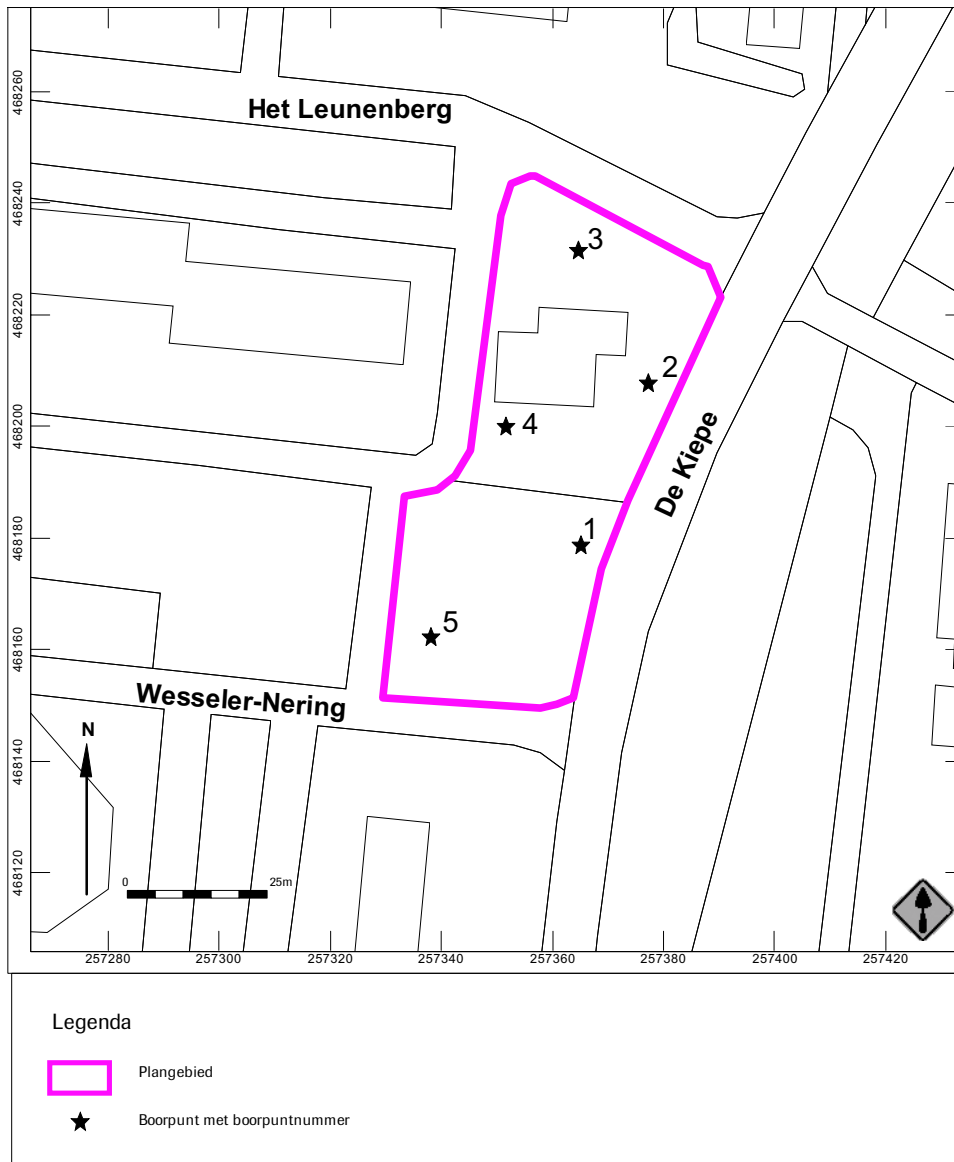
- Tabel 1 Archeologische perioden

Afb. 1 Locatie van het plangebied

Afb. 2 Uitsnede Archeologische verwachtingskaart Gemeente Enschede, door BAAC 2005.

Afb. 3 Boorpuntenkaart

Bijlage 1

nummer	x coördinaat (m)	y coördinaat (m)	maaivelddoogte (cm) NAP	bovangrens (cm onder mv)	ondergrens (cm onder mv)	grondsoort	bijmenging	zandmediaan	kleur	kalkgehalte	nieuwvormingen	antropogene bijmengingen	organische biomeren bodemplaten	overig	Lithostratigrafie
1	0	30	zand	zwak siltig				matig grof	grijs;	kalkloos				opgebrachte grond	
	30	70	zand	zwak siltig; zwak grindig; zwak humeus				matig fijn	donker-; bruin-; grijs;	kalkloos				spoor grijze vlekken	
	70	100	zand	zwak siltig; zwak grindig				matig fijn	licht-; bruin;	kalkloos	spoor roestvlekken				A-horizont C-horizont
2	0	10	zand	zwak siltig				matig fijn	grijs;	kalkloos				opgebrachte grond	
	10	35	zand	zwak siltig; zwak grindig				matig fijn	bruin-; grijs;	kalkloos		weinig puinresten		spoor gele vlekken; omgewerkte grond	
	35	75	zand	zwak siltig; zwak humeus				matig fijn	donker-; bruin-; grijs;	kalkloos					A-horizont
	75	100	zand	zwak siltig				matig fijn	grijs;	kalkloos					C-horizont
3	0	30	zand	zwak siltig; zwak grindig				matig fijn	grijs;	kalkloos			spoor puinresten	opgebrachte grond	
	30	55	zand	zwak siltig; matig humeus				matig fijn	donker-; grijs-; bruin;	kalkloos					A-horizont
	55	60	veen	sterk zandig					donker-; bruin;	kalkloos					
	60	70	zand	zwak siltig				matig fijn	grijs;	kalkloos					C-horizont
	70	100	zand	zwak siltig				matig fijn	licht-; bruin-; grijs;	kalkloos					C-horizont
4	0	10	zand	zwak siltig				matig fijn	grijs;	kalkloos				opgebrachte grond	
	10	70	zand	zwak siltig				matig fijn	bruin-; grijs;	kalkloos				weinig gele vlekken; omgewerkte grond	
	70	75	veen	sterk zandig					donker-; bruin;	kalkloos					
	75	80	zand	zwak siltig				matig fijn	donker-; grijs;	kalkloos					
	80	110	zand	zwak siltig				matig fijn	grijs;	kalkloos					C-horizont
5	0	35	zand	zwak siltig				matig fijn	donker-; bruin-; grijs;	kalkloos			weinig puinresten		
	35	75	zand	zwak siltig; zwak humeus				matig fijn	donker-; bruin-; grijs;	kalkloos					A-horizont
	75	80	zand	zwak siltig				matig fijn	donker-; grijs;	kalkloos				spoor grijze vlekken	
	80	120	zand	zwak siltig				matig fijn	grijs;	kalkloos	weinig roestvlekken				C-horizont